

דף קד

- קסח. א. האם מותר לבזוק מלח על הכבש כדי שלא יחליק, במקדש ובמדינה?
 ב. קרקע חצר שנתקלקלה – האם מותר לשטוח בה תבן?
 ג. האם השמעת קול בכלים, קול שאינו של שיר, מותרת בשבת?
 ד. המשמר פירות בשבת מפני העופות – האם הוא משמר כדרכו?
 ה. נשים המשחקות באגוזים ובתפוחים בשבת – מותר או אסור?
 ו. האם מותר בשבת למלאות מים בגלגל מן הבורות?

א. בזוקים מלח על גבי הכבש בשביל שלא יחליקו – במקדש אבל לא במדינה. [מפני שבמקדש אינו מבטל את המלח שם, שהרי אסור להוסיף על הבנין. (וגם אי אפשר שיהא מונח שם תמיד – משום חציצה בזמן הולכת האברים לכבש, רק בזוק באופן זמני, בהולכת עצים למערכה, שאינה 'עבודה'), ועתיד ליתלו משם (למליחת עורות המוקדשין), אבל במקום אחר שמבטל המלח במקומו – אסור משום השוואת גומות. וגם כאשר אינו מבטל את המלח, אסור במדינה ללא שינוי אבל במקדש מותר. עפ"י מהרש"א].

ב. חצר שנתקלקלה במימי גשמים, מביא תבן ומרדה (= מרדד, שוטה ומרקע), [ואין איסור משום השוואת גומות מאחר ואינו מבטל את התבן, שהרי הוא ראוי לבהמה או לטיט]. וכשהוא מרדה אינו מרדה לא בסל ולא בקופה, (ונראה לר"י שגם ביד אסור. תוס'), אלא בשולי קופה, (כלומר, בקופה שנשתברה ונשארו לה שוליים. או גם: הופך את הקופה ונותנה על שוליה ומרדה. ערש"י ותוס').

ג. לעולא, כל השמעת קול בכלי בשבת אסורה, ובכלל זה הקשה על דלת הבית או שימוש בכלי מסוים ('מ'ארק') המטיף מים, כדי להעיר את הישן. [ורק בחולה התיור]. וכן משחק באגוזים המכים זה בזה. ואולם רבה (ברי"ף וברא"ש: רבא) סובר שלא אסרו אלא קול של שיר (בנעימה ובנחת. רש"י). וכגון שימוש בכלי הנזכר בקול מתמשך ונעים, כדי להרדים את הניעור, ולא בקול הנועד להעיר את הישן.
 א. רבנו חננאל פסק כעולא לאסור, וכדעת הירושלמי. וכן החמיר הגר"א (בבאורי לסימן שלה). ואילו הרי"ף ורבי יהודה בר ברזילי פסקו כרבה, שכן רב אחא בר יעקב תירץ כשיטתו, וגם אמימר סובר כן. תוס'. וכן פסקו הרמב"ם (כג) והסמ"ג והרי"א והשלחן ערוך (שלה). ואף לפי דעת רבנו חננאל, אין איסור אלא כשרוצה את השמעת הקול, (או בכגון גלגל הבור, דאושא מילתא), אבל טבעת הלולה שיש בתוכה אבן או עופרת ומשמעת קול, מותר לילך בה בשבת (מהר"ם מרוטנבורק).

ב. כתב הרמ"א (שלה, א) שכלי המיוחד להשמיע קול, אסור אפילו אם אינו קול שיר. ובמקום הדחק או במקום מצוה – ע' בבאור הלכה שם. וע"ע: אורח משפט עא; שבט הלוי ח"א סו. (ויש מקום לפרש שנחלקו בזה רש"י וריטב"א (בשבת נג) לענין זוג שבצואר הבהמה כשאינו פקוק, אם טעם איסורו משום השמעת קול או משום שנראה כעובדין דחול).
 ויש מקום להקל בשעת הצורך מצד עיקר הדין, להשתמש בשבת בטבעת המותקנת על הדלת להקשה (עפ"י שבט הלוי ח"ט עו).

ד. המשמר בשבת פירותיו מפני העופות ודלעיו מפני החיה – משמר כדרכו ובלבד שלא יספק (כפנים) ולא יטפח (בידיו על לבו. רש"י. וערש"ש) ולא ירקד (ברגליו) להבעיתם, כדרך שעושים בחול. ופירש רב אחא בר יעקב: גזרה שמא יטול צרור (ויזרקנו ד' אמות ברשות הרבים).

ה. נשים המשחקות באגוזים או בתפוחים בשבת (בגלגול על הקרקע, ומכים הפירות זה בזה) – אסור, שמא יבואו להשוואת גומות לצורך המשחק. (ואם משחקות להרוויח ממון – בכל אופן אסור. ע' שלטי הגבורים; רמ"א שלא, ה; רש"ש).

א. לדעת עולא, וכן פסק רבנו חננאל, באגוזים יש טעם נוסף – משום השמעת קול. ואסור לשחק בהם גם כשאין השוואת גומות, כגון על הטבלה ולא על הקרקע. תוס', שלטי הגבורים.
ב. כתבו התוס' (וכן הוא בסמ"ג): אין למחות בנשים ובתינוקות המשחקים, שמוטב ויהו שוגגין ואל יהו מזידין.

ו. ממלאים מים בגלגל במקדש מבור הגולה ומבור הגדול שבעזרה, אבל במדינה אסור – שמא ימלא לגינתו ולחורבתו (מתוך שממלאים בו בלא טורח, יבוא להשקות בשבת. או שמא יוותר לו ממה שצריך לשתות, ויחוס על המותר וישפכנו לגינה. או שמא יאמרו ממלא לגינתו ולחורבתו הוא. ר"ן). ומסופר על אמימר שהתיר במחוזא, כי אין שם גינות וחורבות. כיון שראה שהיו שורים פשתן (או כוסמין) – אסר להם.

ציינו באר מסויימת, 'באר הקר' (על שם מים חיים שנבעו ממקורה. רנב"י), שהתירוה עולי גולה למלאות בה ביום טוב, (שיש להם כח לעקור שבות מפני דוחקן. רש"י), ולא התירו אלא זו בלבד.

מפרש רבנו תם: דוקא בגלגלים גדולים שייך לגזור, שממלאים מים הרבה בבת אחת, אבל שלנו קטנים הם ומותר.

מדברי הרי"ף נראה שאסור לשאוב מבור שבחצר שיש לו גלגל, ואילו הרמב"ם (כא, ה) מתיר. (שלטי הגבורים. וכן כתב הרי"ף להתיר בבור שבביתו, הואיל ואין שם גינה וחורבה להשקות וגם אין שריית פשתן מצויה שם).

קסט. א. המכניס שרץ מת למקדש – חייב או פטור?

ב. המכניס כלים טמאים למקדש – חייב או פטור?

ג. שרץ מת שנמצא במקדש – כיצד הכהן מוציאיו?

ד. שרץ מת שנמצא במקדש בשבת – מהיכן מוציאים אותו?

א. אמר רב טובי בר קיסנא אמר שמואל: המכניס שרץ טמא למקדש – פטור (מזכר ועד נקבה תשלחו – מי שיש לו טהרה במקוה, יצא שרץ). ניסו בגמרא לתלות דין זה במחלוקת תנאים ודחו שלכל התנאים חייב. (ואולם שמואל יפרש שהדבר שנוי במחלוקת, ונקט כדעת הפוסט. תוס'. ולגרסת רבנו חננאל דחו בגמרא שלכל התנאים פטור).

[לדעת הפוסט, גם מצות עשה של שילוח מחנות לא נאמרה עליו. כ"מ בגמרא וכן מפורש בתוס'].

א. לפהתוס', דלא כרש"י, למסקנא נשארו בגמרא שהדבר תלוי במחלוקת התנאים, שרבי שמעון בן ננס פטור ולרבי עקיבא חייב. הרמב"ם פוסק שחייב.

ב. לדעת הפוסט מכניס שרץ, הוא הדין במת. אך אפשר שבמת חייב הואיל ויש במינו טהרה במקוה – באדם חי. עפ"י תוס' מנחות צה: ד"ה אין; נדה כה: ד"ה פרט.

אם האדם שנכנס עם השרץ נוגע בו, הרי שנטמא בעצמו וחייב משום כניסתו. וכן אדם הנושא מת ונכנס עמו, אפילו אינו נוגע בו, הרי נטמא בחיבורין וחייב משום כניסת עצמו בטומאה. והוא הדין בנבלה – שהרי היא מטמאה במשא (עפ"י תוס' סוטה כ: ד"ה לא).

ב. המכניס טמא שנטמא בשרץ או באב-הטומאה כלשהו – חייב (משום ולא יטמאו את מחניהם. וענשו מלקות במזיד. ורש"י הוסיף כרת וחטאת, והקשו עליו מדברי התורת-כהנים, שאין 'כרת' בהכנסת כלים). ואולם בכלי חרס שאינו נעשה אב הטומאה, (כי אין טומאת מדרס לכלי חרס. וגם כשנגע במת, אינו נעשה אב הטומאה מפני שאין לו טהרה במקוה, כפי שדרשו חכמים מן המקראות) – פטור. רש"י ותוס' נקטו כדבר פשוט שיש איסור תורה בהכנסת כלי טמא. וכן דעת הראב"ד. ואולם הרמב"ם (ביאת המקדש ג, יז) כתב שאין לוקין על הכנסת כלי שנטמא מאב-הטומאה אלא מכת מרדות.

ג. שרץ-מת שנמצא במקדש – לרבי יוחנן בן ברוקא, כהן מוציא בהמיינו (ולא בגופו – שלא ייטמא בעצמו), ואף על פי שטמא בכך את האבנט – עדיף לעשות כן כדי שלא לטהרות את הטומאה. רבי יהודה אומר: יוציאנו בצבת של עץ (שאינה מקבלת טומאה), ואעפ"י שמשוהה את הטומאה עד שיביא צבת, עדיף כך שלא לטמא דבר נוסף, את האבנט.

ד. מהיכן מוציאים אותו בשבת – לרבי שמעון בן ננס, מן ההיכל ומן האולם ומבין האולם ולמזבח, (אבל לא מהעזרה – משום איסור טלטול מוקצה). לרבי עקיבא, מכל מקום שחייבים על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת לנכנס בטומאה, דהיינו העזרה כולה. [ושניהם מקרא אחד דרשו, בדברי הימים, בטהרת הכהנים והלוויים את הטומאה אשר הוציאו מבית ה', שהכהנים הוציאו מן ההיכל לעזרה, והלוויים הוציאו מהעזרה. לפירוש התוס', שורש מחלוקתם הוא אם המכניס שרץ לעזרה חייב או פטור]. בשאר כל המקומות – כופים עליו פסכתו (עד מוצאי שבת).

דף קה

קע. למי מותר להכנס להיכל כדי לבנות ולתקן ולהוציא את הטומאה? מהו סדר העדיפות באישים הנכנסים?

הכל נכנסים בהיכל לבנות ולתקן ולהוציא את הטומאה.

א. וכן נכנסים לבית קדשי הקדשים כדי לתקן ספר התורה אשר שם, ושלא יתעפש ויתקלקל.

תוס' ב"ב יד. ד"ה שלא.

ב. יש מי שצדד לומר שאין התר להכנס אלא לצורך בניה ותיקון כאשר המקדש בנוי אך לא

כאשר אין בנין כלל (ע' הר צבי כאן בשם הגר"ח זוננפלד).

מצוה בכהנים להיכנס. אין שם כהנים – נכנסים לויים. אין שם לויים – נכנסים ישראלים. מצוה בטהורים ובתמימים. ואם אין – ייכנסו טמאים ובעלי מומין. (אך אל הפרכת לא יבא. אך – חלק ומיעוט).

כהנים טמאים וטהורי ישראל – לתנא שבברייתא אחת, ישראל נכנס. ולפי מה ששנה רב כהנא, כהן נכנס. וכן כהן בעל-מום וישראל תמים – באנו לאותה מחלוקת (חזון איש קיב, טו).

טמא ובעל מום – רב חייא בר אשי אמר רב: טמא נכנס [שהרי הותר בקרבנות צבור]. רבי אלעזר אומר: בעל מום נכנס [שהותר באכילת קדשים].

יש מי שצדד לחדש שלא הותר לטמאים להיכנס ולתקן או להוציא את הטומאה אלא לסוג

טמא שאין בו חיוב ביאת מקדש מהתורה, [כגון טומאות מן המת שאין הנזיר מגלח עליהן],

אבל טמא שמוזהר בביאת מקדש וקדשיו, לא הותר (עפ"י אבי עזרי (רביעאה) א, טו).